

vati a poraniti nepřítele tasícího zbraň, při čemž za »nepřítele« považují se toliko příslušníci organisované branné moci, kdežto obyvatelé nepřátelské země na vlastní pěst zbrojící posuzují se jako odbojníci neboli harcovníci, a mohou být tedy po případě jako zločinci souzeni dle práva stanného.

Příslušníky státní branné moci rakousko-uherského mocnářství jsou osoby zařazené do c. a k. armády, do c. a k. válečného námořnictva, do bosenské trupy, do c. a k. zeměbrany (mořebrany) a královské zeměbrany a do organisované domobrany. Avšak i tyto části vojska požívají přednosti válečné strany jenom potud, pokud bojují dovolenými prostředky.

V. Dovolеныmi prostředky ve válce jsou: otevřená síla a leť; síly nesmí se však užívat ani zbytečně ani ukrutně (ku př. usmrcovati bezbranné nebo k boji neschopné, užívat zbraní jedem napuštěných nebo bezúčelné bolesti způsobujících atd., při čemž nelze uchýliti se k nízké šalbě nebo věrolomnosti: jako užívat falešných praporů nebo uniforem ještě na počátku boje nebo přepadnutí tlup, kterým byl zaručen odchod ve volném průvodu).

Než také jenom osoby branného stavu lze bezvýjimečně v boji muž proti muži usmrcovati a poraniti, kdežto osoby nenáležející k stavu brannému nesmí se ojedinele napadati; uchopí-li se však osoby tyto zbraně, pozbývají nároků na ušetření ve smyslu válečného práva.

Z osob vojenských nenáležejících ku stavu brannému osvobozeni jsou od válečného zajetí duchovní, lékaři, lékárníci a pomocníci hojičů, mají-li odznaky ustanovené konvencemi. Ostatní osoby ku př. auditory, profosy atd. lze zajmouti, a podobně i ty civilní osoby, které obstarávají jakékoli, třeba jen nepřímé služby válečné jako ku př. ministři, diplomati, úředníci, běžci atd.

Válka může býti skončena buďto bez jakéhokoli formálního prohlášení tím, že se všestranně zastaví nepřátelství a obnoví poznovu mírný styk, nebo tím, že přemožená strana úplně a bezpodmínečně vzdá se vítězi a moc státní na něho přejde, nebo konečně tím způsobem, že se uzavře formálně mír. Tento způsob jest v dnešním právu mezinárodním neobvyklejším. Prve než uzavřen jest mír, nastává klid zbroje, a na to následuje ratifikace ve formě smlouvy o míru spořádané ve člancích. (Viz též čl. »Postliminium« a »Neutralita«).

Právo věcné viz Věci a právo věcné.

Právo vodní.

I. Část všeobecná.

Voda jest nezbytným předmětem potřeby lidské jsouc netoliko požívána, ale v předních odvětvích lidské činnosti činitelem, který ve všech dobách mocně působil na osobní i hospodářský rozvoj lidské společnosti a vydatně přispěl k nesmírnému pokroku v přerozmanitých druzích výroby; i bylo nuceno zákonodárství náležitě přihlídnouti k dobročinným a požehnaným účinkům vody a vodstva. Již nejstarší zákoníky — tak zejména právo římské — upravuje svými předpisy vodu; mezi *res omnium communes*, k nimž přísluší každému právo užívání, řadilo právo římské vodu tekoucí (*aqua profluens*) a počítalo sem řeky, potoky, prameny, moře a jeho oblasti (pobřeží), kdežto soukromých práv bylo lze nabýti k vyloučným částem vodstva, tak ku př. k načerpané vodě. Zvláště připadalo jednotlivci vlastnictví ku dnu mořskému a ku pobřeží, které podrobeno bylo panství člověka tím, že zřízeny byly na nich stavby; leč vlastnictví toto zaniká, jakmile zničena jest opět stavba rozpoutaným mořem nebo